

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Práva duševního vlastnictví

Učební texty k semináři

Autoři:

Mgr. Tomáš Šetina (Advokátní kancelář Paroulek, Zrůstek, Lůdl v.o.s.)

Datum:

27. 5. 2011

Centrum pro rozvoj výzkumu pokročilých řídicích a senzorických technologií CZ.1.07/2.3.00/09.0031

TENTO STUDIJNÍ MATERIÁL JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM
FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY

OBSAH

Obsah.....	1
1. Úvod.....	2
2. Duševní vlastnictví.....	3
2.1. Autorská práva.....	3
2.2. Průmyslová práva	4
2.3. Ostatní	5
3. Know how, obchodní tajemství	6
3.1. Obchodní tajemství a jeho právní vymezení	6
3.2. Vymezení pojmu know-how.....	6
4. Vlastnictví autorských práv.....	7
5. Licenční smlouvy	9
5.1. Licenční smlouvy výhradní a nevýhradní.....	9
5.2. Formální náležitosti licenční smlouvy.....	9
6. Mezinárodní aspekty	11
Přílohy.....	12

1. ÚVOD

Cílem semináře je seznámit účastníky s právem duševního vlastnictví, osvětlit jim pojmy jako je autorské či průmyslové právo. Tomuto tématu se budeme věnovat jak na úrovni české právní úpravy, tak i na úrovni mezinárodní. Blíže se budeme zabývat i specifiky know-how a obchodnímu tajemství a zaměříme se podrobněji i na samotné licenční smlouvy.

Na závěr si ukážeme, jak vypadá smlouva o poskytnutí know-how a ověříme si získané znalosti zkušebním testem.

2. DUŠEVNÍ VLASTNICTVÍ

Duševní vlastnictví je majetek nehmotné povahy, který je výsledkem lidského myšlení. Výčet jednotlivých druhů duševního vlastnictví obsahuje již Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organization, WIPO) z roku 1967. Podle této Úmluvy, duševní vlastnictví zahrnuje práva k literárním, uměleckým a vědeckým dílům, výkonům výkonných umělců, zvukovým záznamům, vysílání, vynálezům, vědeckým objevům, průmyslovým vzorům a ochranným známkám, obchodním jménům a názvům.

Za duševní vlastnictví, které je výsledkem **tvůrčí činnosti** fyzické osoby či více osob lze považovat:

- autorská práva
- průmyslová práva
- ostatní

2.1. Autorská práva

Autorské právo (z ang. copyright), se zabývá zejména právními vztahy tvůrců/autorů těchto děl a uživatelů těchto děl. Mezi tvůrce tak můžeme např. zařadit hudebníky, spisovatele, nebo filmaře. Pomocí tohoto práva poskytuje stát autorům, po vymezenou dobu, určitá výlučná práva k jejich dílům

Autorské právo nechrání samotné myšlenky či ideje, ale pouze konkrétní díla, konkrétní vyjádření a ztvárnění takových myšlenek. Autorským dílem je pouze jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora. Dílem tak nemůže být např. námět, zpráva, informace, metoda, teorie, vzorec, graf, atd. Musí se jednat o výsledek tvůrčí činnosti autora, který je vyjádřen v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické. V dnešní době se bude nejčastěji jednat o software, grafiku či databázi. Podmínkou však je, že musí být autorovým vlastním duševním výtvorem.

V České republice je ochrana duševního vlastnictví zakotvena již v čl. 34 Listiny základních lidských práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, podle kterého práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou

chráněna zákonem. Stěžejní úpravu autorského práva představuje u nás zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., č. 61/2006 Sb., č. 186/2006 Sb. a č. 216/2006 Sb. (ú.z. zákon č. 398/2006 Sb.). Na mezinárodní úrovni je třeba zmínit zejména Bernskou úmluvu z roku 1886 a Všeobecnou úmluvu o autorském právu z roku 1952.

Ustanovení autorského zákona se vztahují především na díla autorů a umělecké výkony výkonných umělců, kteří jsou státními občany České republiky a to ať už svá díla vytvořili kdekoli. Na díla a výkony cizích státních příslušníků se naše zákony vztahují v případě, že tak stanoví mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána.

Fakt, že dané dílo je chráněným autorským dílem, se často signalizuje symbolem © následovaným rokem a jménem autora.

Osoba, která dílo vytvořila, se nazývá autor. Může jím být vždy jen fyzická osoba, a to ta, která dílo sama vytvořila. Autorské právo je nepřevoditelné. Není ovšem vyloučeno, že dílo vytvoří společně více autorů, potom autorský zákon hovoří o spoluautorech. Podmínkou v tomto případě je, aby vzniklo dílo jediné, v němž je sice možné odlišit výsledky tvůrčí činnosti jednotlivých spoluautorů, ale sami o sobě nejsou způsobilé k samostatnému využití. V případě spoluautorského díla vznikají práva všem spoluautorům společně.

Pokud jde o osobní práva vyplývající z autorského práva, tak ty jsou nepřevoditelné a nezcizitelné. Oproti tomu majetková práva mohou být předmětem obchodních vztahů a jsou tedy převoditelná, kdy samotný převod majetkových jde dle licenční smlouvy podle zák. 121/2000 Sb.

2.2. Průmyslová práva

Průmyslovým právem rozumíme ochranu výsledků:

- technické tvůrčí činnosti (vynálezy a užité vzory),
- předměty průmyslového výtvarnictví (průmyslové vzory),
- jakož i práva na označení (ochranné známky a označení původu) a

- také konstrukční schémata polovodičových výrobků (tzv. topografie polovodičových výrobků) a další.

Průmyslová práva vznikají rozhodnutím příslušného správního orgánu. Proces vzniku můžeme rozdělit na proces registrace a schvalování a na proces evidence u Úřadu průmyslového vlastnictví v Praze. Převod (postoupení) průmyslových práv lze podle ust. § 508-515 Obchodního zákoníku (ObchZ).

Mezi průmyslová práva řadíme vynálezy (patenty), užité vzory, průmyslové vzory, ochranné známky, označení původu, zeměpisné označení, topografie polovodičových výrobků, nové odrůdy rostlin a plemena zvířat a biotechnologické vynálezy.

2.3. Ostatní

Mezi „ostatní“ řadíme obchodní firmu, know – how a doménové záležitosti.

3. KNOW HOW, OBCHODNÍ TAJEMSTVÍ

Obchodní zákoník upravuje problematiku know-how nepřímo, a to v § 17 ObchZ v rámci právní úpravy samotného obchodního tajemství. Pojem obchodního tajemství je podle zákonné úpravy definován tak, že obchodní tajemství tvoří veškeré skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální materiální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje.

3.1. Obchodní tajemství a jeho právní vymezení

Jak z naznačené definice vyplývá, je obchodní tajemství vymezeno pojmově těmito znaky:

- a) chrání skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální hodnotu, ať již materiální nebo nemateriální povahy,
- b) tyto skutečnosti nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné,
- c) podnikatel má zájem na utajení těchto skutečností a utajení odpovídajícím způsobem zajišťuje.

3.2. Vymezení pojmu know-how

Know-how je všeobecně pojímáno jako znalosti, zkušenosti či poznatky z oblasti výroby, obchodu, služeb či ekonomiky. Jde tedy o „výrobně-technické, obchodní a jiné poznatky a zkušenosti“. Za poznatky a zkušenosti z oblasti podnikání lze přitom považovat nejrozumnější výsledky tvůrčí lidské činnosti, výsledky výzkumných, –vývojových, expertizních, poradenských, konstrukčních, projekčních, technologických, konzultačních, či jiných podobných činností. Jedním ze znaků know-how je, že je pro jeho uživatele užitečné a potřebné. Uživatel s ním disponuje a užívá je, dosahuje takových pozitivních výsledků, kterých by jinak bez znalosti know-how nedosahoval.

4. VLASTNICTVÍ AUTORSKÝCH PRÁV

Předmětem práv samotného autora je konkrétní autorské dílo. Autorský zákon, stejně jako mezinárodní úmluvy, definuje autorské dílo jako dílo literární a jiné dílo umělecké a dále jako dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě, včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Autorský zákon poskytuje autorovi jednak výlučná práva osobnostní a jednak výlučná práva majetková.

Osobnostními právy jsou především právo autora:

- rozhodnout o zveřejnění díla
- osobovat si autorství, včetně toho, jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění a dalším užití díla
- na nedotknutelnost díla, kam náleží zejména právo udělit svolení ke změně nebo jakémukoliv zásahu do díla
- na to, aby jeho dílo bylo užíváno pouze způsobem nesnižujícím jeho hodnotu.

Osobnostní práva jsou právy náležejícími pouze autorovi, jsou nepřevoditelná, nemůže se jich vzdát a zanikají smrtí autora.

Majetkovým právem je právo autora

- své dílo užít, a to jak v původní, tak i zpracované či jinak změněné podobě, včetně práva udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva
- jiná práva majetková.

Majetková práva spojená s hmotnou podobou díla jsou především práva na:

- na rozmnožování
- rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla
- na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla
- na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla
- na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla.

Zvláštní úprava se vztahuje na díla, která byla vytvořena ke splnění povinností vyplývajících z pracovně právního nebo podobného poměru. V takovém případě vykonává majetková práva k dílu svým jménem a na svůj účet zaměstnavatel. Jedná se však o úpravu dispozitivní, takže smluvní strany mohou

mezi sebou zvolit jiné ujednání, záleží na jejich vlastních uvážení. Zaměstnavatel je ve výkonu práv omezen i tím, že výkon práva nemůže postoupit třetí osobě bez souhlasu autora (nejde-li o prodej podniku nebo jeho části).

Zajímavostí je, že např. u díla vytvořeného ke splnění školních či studijních povinností však platí opačný princip, než u díla zaměstnaneckého. Tady škola nebo jinému vzdělávacímu zařízení nevzniká právo nakládat majetkovými právy přímo, ale vzniká mu právo na uzavření licenční smlouvy. Pokud by autor uzavření smlouvy odmítal bez závažného důvodu, může za něj rozhodnout soud. Autor školního díla může své dílo užít a poskytnout jinému licenci k užití pouze tehdy, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy a nesjednal-li ve smlouvě jinak.

Škola či obdobné zařízení má právo požadovat po autorovi, aby jim z výtělu dosaženého v souvislosti s užitím díla nebo poskytnutím licence přiměřeně přispěl na náhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily.

V dnešní době je velice aktuální otázka počítačového programu jako díla. Počítačový program se považuje za dílo, a to dílo literární, aniž by bylo zapotřebí, aby naplňoval všechny atributy díla jako takového. Nevyžaduje se jedinečnost, nýbrž jediným kritériem je, je-li program původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvozem. Je chráněn včetně přípravných koncepčních materiálů bez ohledu na formu jeho vyjádření. Samotné myšlenky a principy, na nichž je založen, však podle autorského zákona chráněny nejsou. Tím však není vyloučena jejich ochrana v rámci práv průmyslových. V některých, zejména mimoevropských, zemích se dnes již poměrně běžně počítačové programy stávají předmětem ochrany patentem.

5. LICENČNÍ SMLOUVY

Licence znamená výjimečné povolení nebo oprávnění k nějaké činnosti nebo výkonu. V oblasti průmyslových práv považujeme za licenci povolení k využívání utajovaného, chráněného či nezveřejněného technického řešení nebo práva na označení, např. ochranné známky, které majitel za finanční úhradu poskytuje. Konkrétněji lze tuto smlouvu dle současného práva aplikovat na patenty, vynálezy, pro užitné či průmyslové vzory, ochranné známky, topografie polovodičových výrobků, nové odrůdy rostlin a plemena zvířat. K využívání jiných práv než shora uvedených se použijí smlouvy označované jako nepojmenované.

5.1. Licenční smlouvy výhradní a nevýhradní

Licenční smlouvou autor poskytuje konkrétnímu uživateli svého díla oprávnění dílo užít, tedy licenci. Licence může být poskytnuta jako nevýhradní nebo jako výhradní. Nevýhradní znamená, že autor sice poskytuje uživateli svolení užívat jeho dílo, nicméně tím však nijak neomezuje právo i nadále užívat sám a poskytovat další a další licence dalším zájemcům. V případě výhradní licence však autor naopak třetím osobám licenci poskytnout nemůže a ani sám nemůže dílo způsobem, pro který udělil výhradní licenci, užívat, ledaže se s nabyvatelem licence dohodne jinak.

Sama licence může být omezena jen na jednotlivé způsoby užití díla a může být omezen i její rozsah z hlediska místa, času či množství, pro které je poskytována. Nic však nebrání poskytnutí licence bez jakéhokoliv takového omezení.

5.2. Formální náležitosti licenční smlouvy

Při výčtu podstatných částí této smlouvy je třeba na prvním místě zmínit přesnou a nezaměnitelnou identifikaci stran, kterými jsou v tomto případě poskytovatel a nabyvatel. Vedle této části je to dále určení práv z průmyslového vlastnictví a vymezení rozsahu jejich využití. Další je poté úplata v podobě licenčních poplatků, jednorázové částky nebo jiné majetkové hodnoty jako protiplnění.

Smlouva nemusí být uzavřena v písemné formě, ale z této možnosti existuje několik výjimek. Je-li uzavírána smlouva výhradní, musí mít písemnou podobu. Další výjimky tvoří smlouvy uzavírané kolektivními správci či smlouva v oblasti audiovizuálních děl. V licenční smlouvě je možné sjednat, že oprávnění, které autor poskytuje, může nabyvatel poskytnout dále třetím osobám. Takový souhlas autora musí být dán rovněž písemně. Pokud dojde k poskytnutí získaného oprávnění třetí osobě, podlicence, tak platí pro nabyvatele podlicence totéž co pro původního nabyvatele licence.

Nabyvatel je povinen licenci využít, jinak je jeho nečinnost pro autora důvodem pro odstoupení od smlouvy, může se ale s autorem dohodnout jinak.

Nabyvatel licence (uživatel) se naopak obvykle zavazuje zaplatit autorovi za poskytnutí licence **odměnu**. V této otázce došlo oproti předchozí právní úpravě z roku 1965 k zásadní změně. Odměna není koncipována za užití díla, nýbrž za udělení licence, což mj. umožnilo také uzavírání bezúplatných licenčních smluv. Výše odměny musí být – pod sankcí neplatnosti smlouvy - ve smlouvě dohodnuta, avšak pouze není-li sjednáno, že se licence poskytuje jako neúplatná.

Autorský zákon upravuje dva zvláštní případy, kdy může autor odstoupit od smlouvy. Jednak je to v případě nečinnosti nabyvatele výhradní licence, tedy v případě, že nabyvatel tuto licenci vůbec nebo nedostatečně nevyužívá a tím jsou nepříznivě dotčeny oprávněné zájmy autora a on sám toto nevyužívání nezpůsobil. Druhým zvláštním případem odstoupení od smlouvy je odstoupení pro změnu přesvědčení autora. To je možné pouze u díla dosud nezveřejněného v případě, že by jeho zveřejněním byly značně nepříznivě dotčeny oprávněné osobní zájmy autora.

6. MEZINÁRODNÍ ASPEKTY

V Evropě došlo v padesátých a šedesátých letech dvacátého století k hospodářské a obchodní integraci představované zejména vytvořením Evropského hospodářského společenství, které je v současné době zastřešováno Evropskou unií. Došlo k vytvoření vnitřního trhu tohoto společenství, který vyžaduje i odpovídající ochranu pohybu zboží a služeb. Proto byla v posledních letech uzavřena celá řada mezinárodních dohod jak v rámci Evropy, tak v rámci celosvětovém.

Současná česká právní úprava práv autorů a dalších nositelů práv k výše popsaným předmětům ochrany, kterou představuje autorský zákon, vychází z mezinárodních smluv a úmluv, které byly v této oblasti přijaty a jimiž je Česká republika vázána jako jejich účastník či jako samotný člen Evropské unie

Autorské právo i práva související mají dnes v zásadě teritoriální charakter, působí tak pouze na území státu, který příslušnou právní úpravu vydal. Přitom k užití děl, výkonů, záznamů a dalších předmětů ochrany vytvořených na jednom území dochází i v dalších zemích, a to třeba i současně. K tomu, aby mohly být chráněny i v těchto zemích, slouží již více než sto let mezinárodní úmluvy.

K nejdůležitějším Mezinárodním úmluvám dotýkajících se duševního vlastnictví patří:

- Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví z 14. 6. 1967
- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS),
- Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z 9. 9. 1886
- Všeobecná úmluva o autorském právu z 6. 9. 1952
- Smlouva světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském z roku 1996 (WCT)
- Úmluva o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl atd.

PŘÍLOHY

Centrum pro rozvoj výzkumu pokročilých řídicích a senzorických technologií
CZ.1.07/2.3.00/09.0031

Ústav automatizace a měřicí techniky
VUT v Brně
Kolejní 2906/4
612 00 Brno
Česká Republika

<http://www.crr.vutbr.cz>

info@crr.vutbr.cz